Mestbeleid en mestmarkt

Een kwalitatieve analyse van de ex-ante Evaluatie Meststoffenwet 2016

Tanja de Koeijer, John Helming, Harry Luesink, Rogier Schulte

WAGENINGEN
UNIVERSITY & RESEARCH

Mestbeleid en mestmarkt

Een kwalitatieve analyse van de ex-ante Evaluatie Meststoffenwet 2016

Tanja de Koeijer, John Helming, Harry Luesink, Rogier Schulte

Dit onderzoek is uitgevoerd door Wageningen Economic Research in opdracht van en gefinancierd door het ministerie van Economische Zaken, in het kader van het Beleidsondersteunend/Kennisbasis/Wettelijke Onderzoekstaak onderzoeksthema 'Mest en Milieu' (projectnummer BO-20-004-099)

Wageningen Economic Research
Wageningen, maart 2017

NOTA
2017-003

Op verzoek van het ministerie van Economische Zaken zijn voor de Evaluatie Meststoffenwet 2016 de effecten van de onderscheiden scenario's op de mestmarkt, de dieren aantallen en de landbouwincomens kwalitatief in beeld gebracht. Het referentiescenario is gebaseerd op de situatie van 2013 dus inclusief melkquotering in combinatie met het eindjaar van het 4e Actieprogramma Nitratrichtlijn. Het effect van het scenario P-rechten, gebaseerd op de invoering van fosfaatrechten en het eindjaar van het 5e Actieprogramma Nitratrichtlijn, op de genoemde criteria is zeer beperkt. Het effect van het scenario NP-scherp, gebaseerd op een aanzienlijke aanscherping van de gebruiksnormen, is aanzienlijk. De plaatsingsruimte voor fosfaat in de Nederlandse landbouw neemt met 20% af. Hierdoor zullen de mestafzetkosten toenemen en zullen met name de dieren aantallen en de inkomens in de minst concurrentiekrachtige veehouderijsectoren het sterkst afnemen.

Trefwoorden: mestbeleid, melkveehouderij, varkenshouderij, inkomen, dieren aantallen, mestoverschot

Dit rapport is gratis te downloaden op <http://dx.doi.org/10.18174/411655> of op www.wur.nl/economic-research (onder Wageningen Economic Research publicaties).

© 2017 Wageningen Economic Research
Postbus 29703, 2502 LS Den Haag, T 070 335 83 30, E communications.ssg@wur.nl,
www.wur.nl/economic-research. Wageningen Economic Research is onderdeel van Wageningen University & Research.

Wageningen Economic Research hanteert voor haar rapporten een Creative Commons Naamsvermelding 3.0 Nederland licentie.

© Wageningen Economic Research, onderdeel van Stichting Wageningen Research, 2017
De gebruiker mag het werk kopiëren, verspreiden en doorgeven en afgeleide werken maken. Materiaal van derden waarvan in het werk gebruik is gemaakt en waarop intellectuele eigendomsrechten berusten, mogen niet zonder voorafgaande toestemming van derden gebruikt worden. De gebruiker dient bij het werk de door de maker of de licentiegever aangegeven naam te vermelden, maar niet zodanig dat de indruk gewekt wordt dat zij daarmee instemmen met het werk van de gebruiker of het gebruik van het werk. De gebruiker mag het werk niet voor commerciële doeleinden gebruiken.

Wageningen Economic Research aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Wageningen Economic Research is ISO 9001:2008 gecertificeerd.

Wageningen Economic Research Nota 2017-003 | Projectcode 2282200213

Foto omslag: Shutterstock

Inhoud

1	Inleiding	5
2	Schematisering economische effecten mestbeleid	6
3	Effecten mestbeleid	8
	3.1 Inleiding	8
	3.2 5e Actieprogramma Nitraatrichtlijn	9
	3.3 Derogatie	10
	3.4 Verplichte mestverwerking	11
	3.5 Melkveewet	12
	3.6 AMvB Grondgebondenheid	13
	3.7 Fosfaatrechten	14
	3.8 Het mestbeleid	15
4	Economische effecten EMW2016-scenario's	16
	Literatuur en websites	18

1 Inleiding

Op verzoek van het ministerie van Economische Zaken worden voor de ex ante evaluatie van de Meststoffenwet 2016 (EMW2016) de effecten van de in de EMW2016 onderscheiden scenario's op de mestmarkt, dieraantallen en de inkomens kwalitatief beschreven. De scenario's zijn beschreven in Schoumans et al. (2017) en betreffen achtereenvolgens:

1. een referentiescenario 'REF' gebaseerd op de situatie in 2013 in combinatie met het eindjaar van het *4e Actieprogramma Nitraatrichtlijn*,
2. een scenario 'P-rechten' gebaseerd op de situatie in 2015 in combinatie met het *5e Actieprogramma Nitraatrichtlijn* en dieraantallen voor het jaar 2020 met daarbij de aanname dat fosfaatrechten zijn ingevoerd,
3. een scenario 'NP-scherp' gebaseerd op dezelfde uitgangspunten als P-rechten maar met scherpere gebruiksnormen voor stikstof en fosfaat.

Om de effecten van de scenario's op de mestmarkt, dieraantallen en inkomens in beeld te brengen, beschrijft hoofdstuk 2 de samenhang tussen vraag en aanbod op de mestmarkt en de relatie met dieraantallen en de inkomens in de landbouw.

Hoofdstuk 3 start met een beschrijving van de effecten van het huidige mestbeleid op de gevraagde indicatoren. Omdat het mestbeleid uit verschillende instrumenten bestaat die ieder op hun eigen wijze ingrijpen in de mestmarkt, worden de effecten per afzonderlijk instrument behandeld. Vervolgens worden de effecten voor het mestbeleid in een totaal beeld geschetst.

Hoofdstuk 4 bespreekt ten slotte de effecten van de in de EMW-scenario's opgenomen beleidsmaatregelen.

2 Schematisering economische effecten mestbeleid

De economische effecten van het mestbeleid worden beschreven aan de hand van schema's (figuur 2.1) waarin de onderlinge relaties tussen de onderscheiden factoren op de mestmarkt en de dierenaantallen en landbouwincomens zijn weergegeven. Getracht is om de schematisering zo eenvoudig mogelijk te houden door alleen de belangrijkste effecten te schetsen. In de figuren zijn de dierenaantallen in de melkveehouderij, in de overige graasdierhouderij en in de varkenshouderij¹ onderscheiden. De pluimveehouderij is buiten beschouwing gelaten. De mestafzet in deze sector wordt nagenoeg in zijn geheel verwerkt of geëxporteerd. Hierdoor beïnvloedt deze sector nauwelijks de Nederlandse mestmarkt en beïnvloedt deze de sector zelf ook niet. Wel is het zo dat de fosfaatproductie in pluimveemest meetelt bij het bepalen of de totale fosfaatproductie van de Nederlandse veehouderij voldoet aan het EU-fosfaatplafond.

Figuur 2.1 beschrijft de onderlinge samenhangen tussen de onderscheiden factoren op de Nederlandse mestmarkt. Het schema maakt onderscheid tussen de vraagkant ('vraag') naar mest en de aanbodkant ('aanbod'). Aan de vraagkant staan de 'plaatsingsruimte' voor mest in de Nederlandse landbouw en de 'mestverwerking'. Aan de aanbodkant staan de dierenaantallen per veehouderijsector uitgezonderd de pluimveehouderij ('# melkkoeien', '# ov. grazers', '# varkens'). Het verschil tussen vraag en aanbod van mest op de reguliere mestmarkt is het 'niet-plaatsbaar mestoverschot'. Een toename van het 'niet-plaatsbaar mestoverschot' betekent een grotere concurrentie tussen veehouders om de mest af te kunnen zetten, eventueel via export van mest naar het buitenland. Hierdoor stijgt de afzetprijs en dus ook de 'mestafzetkosten' (mestprijs vermenigvuldigd met de hoeveelheid mest die buiten het eigen bedrijf moet worden afgezet). De mestafzetkosten hebben een negatief effect op de 'profitability' (rentabiliteit of winstgevendheid) doordat de kosten toenemen bij gelijkblijvende baten en hebben dus ook een negatief effect op het inkomen. Op het moment dat de extra mestafzetkosten de extra baten van een dier overtreffen is het niet rendabel dit dier te houden en zal deze uit de veehouderijsector afvloeien. Minder dieren betekenen eveneens minder opbrengsten waardoor het 'inkomen' zal afnemen.

De mestmarkt tendeert naar een evenwicht waarbij zoals gezegd aan de aanbodkant hogere mestafzetkosten leiden tot minder dieren, terwijl aan de vraagkant hogere mestafzetkosten op de mestmarkt mogelijk leiden tot meer mestverwerking. Gezamenlijk leiden deze veranderingen tot een lager niet-plaatsbaar mestoverschot. Voor de eenvoud wordt in deze kwalitatieve economische evaluatie de hoeveelheid mestverwerkingscapaciteit als gegeven verondersteld (als functie van beleidsmaatregelen en niet als functie van mestafzetprijzen op de reguliere mestmarkt). Daarnaast wordt ook geen rekening gehouden met meer dynamische veranderingen die mogelijk worden uitgelokt door veranderingen op de mestmarkt. Dan gaat het enerzijds om de invloed van de mestmarkt op het aantal stoppende bedrijven en anderzijds om de invloed van de mestmarkt op investeringen in nieuwe technieken en schaalvergroting op continuerende bedrijven.

¹ Groei van het aantal varkens is nagenoeg niet mogelijk door de dierrechten. Veranderingen op de mestmarkt hebben dan ook alleen invloed op het inkomen en mogelijk op het krimpen van het aantal varkens op een bedrijf.

Nulsituatie

Figuur 2.1 De relaties tussen vraag en aanbod op de mestmarkt en de dieraantallen en het inkomen in de sectoren melkvee-, overige graasdier- en de varkenshouderij²

² Omdat we de mestverwerkingscapaciteit constant veronderstellen (alleen afhankelijk van beleid, niet van mestafzetprijzen) is er geen relatie aangegeven tussen mestafzetkosten en mestverwerking.

3 Effecten mestbeleid

3.1 Inleiding

De effecten van het mestbeleid zijn in de schema's (figuur 3.1 tot en met 3.7) als volgt weergegeven: een afnemend dan wel een toenemend effect is weergegeven door middel van respectievelijk een '-' en een '+' in de verbindende pijl. Het toenemend of afnemend effect is ook weergegeven met een stippellijn die de oorspronkelijke situatie aangeeft en die laat zien of de betreffende factor groter of kleiner is geworden. In een aantal gevallen zijn er zowel toe- als afnemende effecten te verwachten. In dat geval is met een '?' aangegeven dat het netto-effect niet zonder nadere analyse is te geven. Voor de betreffende factor zelf is dit aangegeven door zowel een krimp als een toename in de figuur op te nemen ten opzichte van de oorspronkelijke situatie.

3.2 5e Actieprogramma Nitraatrichtlijn

Het 5e Actieprogramma Nitraatrichtlijn (Kamerstukken, 2012) bestaat uit een set van gebruiksnormen voor stikstof, fosfaat en dierlijke mest waardoor de 'Plaatsingsruimte' in de Nederlandse landbouw wordt beperkt (figuur 3.1). Deze beperking heeft een negatief effect op het 'niet-plaatsbaar mestoverschot' dat hierdoor toeneemt. Dit heeft tot gevolg dat de concurrentie op de reguliere mestmarkt om voldoende plaatsingsruimte toeneemt waardoor de mestafzetprijzen toenemen en dus ook de 'mestafzetkosten' voor de ondernemer. Hogere mestafzetkosten hebben tot gevolg dat de marginale kosten toenemen waardoor het economisch optimale aantal dieren daalt. Hierdoor zal naar verwachting in de praktijk het aantal dieren ('# dieren') iets worden beperkt. Zowel de beperking van het aantal dieren als de toename van de mestafzetkosten heeft een negatief effect op het 'inkomen' in de veehouderijsector.

In de praktijk is er op de iets langere termijn een terugkoppeling tussen mestoverschot, mestafzetkosten, mestverwerking en het aantal dieren. Hogere mestafzetkosten leiden tot minder dieren en meer mestverwerking. Gezamenlijk leiden deze aanpassingen tot een lager mestoverschot enzovoort. Deze terugkoppeling is voor de eenvoud niet in de figuren 3.1 tot en met 3.7 opgenomen.

5^e Actieprogramma Nitraatrichtlijn

Figuur 3.1 Het effect van het 5e Actieprogramma Nitraatrichtlijn op de mestmarkt

3.3 Derogatie

De door de Europese Unie verleende 'Derogatie' houdt in dat Nederlandse veehouders in plaats van de toegestane hoeveelheid van 170 kg N per hectare uit dierlijke mest 230 tot 250 kg stikstof uit graasdiermest mogen aanwenden (EU, 2014). Hierdoor neemt de 'Plaatsingsruimte' voor dierlijke mest in belangrijke mate toe (figuur 3.2). Deze toename leidt tot een lager 'mestoverschot' met als gevolg lagere mestafzetprijzen en dus lagere 'mestafzetkosten'. Lagere 'mestafzetkosten' kunnen afhankelijk van de beschikbare stalcapaciteit resulteren in een toename van '# dieren'. In de varkenshouderij kan dit alleen als de dierrechten niet volledig zijn benut. Zowel de lagere 'mestafzetkosten' als de toename van '# dieren' hebben een positief effect op het 'inkomen' in de veehouderij.

Figuur 3.2 Het effect van derogatie op de mestmarkt

3.4 Verplichte mestverwerking

In het kader van het mestbeleid is verplichte mestverwerking ingevoerd gericht op het verkleinen van het mestoverschot (EZ, 2015b). De maatregel 'Verplichte mestverwerking' houdt in dat afhankelijk van de regio een bepaald gedeelte van het bedrijfsoverschot aan mest verplicht moet worden verwerkt. Als door deze verplichting meer 'mestverwerking' ontstaat dan zonder deze verplichting resulteert dit in een afname van het 'niet-plaatsbaar mestoverschot' op de reguliere mestmarkt (figuur 3.3). Door dit effect kunnen de mestafzetprijzen en daardoor ook de 'mestafzetkosten' op de reguliere mestmarkt in belangrijke mate dalen. De totale of netto 'mestafzetkosten' kunnen daarentegen toenemen doordat de kosten voor de hoeveelheid mest die verplicht moet worden verwerkt, toenemen. Het netto effect op de 'mestafzetkosten' is in sterke mate afhankelijk van de hoeveelheid mest die niet op het eigen bedrijf kan worden afgezet, de omvang van de 'verplichte mestverwerking', de kosten van mestverwerking en het effect van een kleiner 'niet-plaatsbaar mestoverschot' op de mestafzetprijzen op de reguliere mestmarkt.

Figuur 3.3 Het effect van verplichte mestverwerking op de mestmarkt.

3.5 Melkveewet

Voor het realiseren van een verantwoorde groei van de melkveehouderij na de beëindiging van de melkquotering in 2015 is de wet Grondgebonden groei van de melkveehouderij (de zogenoemde Melkveewet) ingevoerd (Kamerstukken, 2014). Deze wet bepaalt dat een melkveehouder bij groei de extra mest of op eigen grond moet plaatsen of verplicht moet verwerken. Omdat het voor veel melkveehouders economisch aantrekkelijker is om de mest te verwerken via het afsluiten van een vervangende verwerkingsovereenkomst (VVO) met een varkenshouder dan het aankopen van extra grond (De Koeijer et al., 2014) betekent dit in de praktijk dat er extra rundveemest op de mestmarkt komt en dat in plaats daarvan meer varkensmest word verwerkt.

De invoering van de 'Melkveewet' resulteerde dan ook in een toename van de 'mestverwerking' (figuur 3.4). Hierdoor nam het 'niet-plaatsbaar mestoverschot' af en namen de 'mestafzetkosten' naar de Nederlandse landbouw minder toe dan in de situatie zonder melkveewet zou zijn gebeurd. Voor de melkveehouders namen de nettomestafzetkosten wel toe doordat zij VVO's moesten afsluiten met varkenshouders. De hogere 'mestafzetkosten' in de melkveehouderij hebben door een lagere 'profitability' tot gevolg dat het '# melkkoeien' minder hard groeit maar dit effect is klein. Het '# overige graasdieren' en het '# varkens' worden door de melkveewet positief beïnvloed door een verlaging van de 'mestafzetkosten' en dus een toename van de 'profitability', al zal in de varkenshouderij het '# varkens' niet kunnen toenemen als gevolg van de dierrechten. Zonder melkveewet zouden ze mogelijk meer zijn gekrompen door de grotere concurrentiekracht van de melkveehouderij op de mestmarkt (De Koeijer et al., 2014).

Figuur 3.4 Het effect van de Melkveewet op de mestmarkt

3.6 AMvB Grondgebondenheid

Omdat de Melkveewet niet voorkwam dat de melkveehouderij zijn grondgebonden karakter verloor, is aanvullend een Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB) aangenomen die melkveehouders verplicht om bij groei een deel van de extra geproduceerde mest op eigen grond af te zetten (EZ, 2015a). Dit betekent dat de kosten voor uitbreiding van de melkveestapel aanzienlijk toenemen, voor de melkveebedrijven die met de maatregel te maken krijgen. Daarnaast is de beschikbaarheid van nabijgelegen grond vaak een knelpunt. Hierdoor is de groei van het '# melkkoeien' door de AMvB 'grondgebondenheid' aanzienlijk sterker beperkt dan door de melkveewet (figuur 3.5). De effecten op de 'mestafzetkosten' zijn hierdoor groter dan die van de melkveewet. Ook zijn evenals bij de Melkveewet de effecten voor het '# melkkoeien' tegengesteld aan die voor het '# overige graasdieren' en '# varkens'. Doordat het '# melkkoeien' kleiner is, neemt het 'niet-plaatsbaar mestoverschot' af en dus ook de 'mestafzetkosten' en dat heeft een positieve invloed op de 'profitability' in de graasdier- en varkenshouderij.

Het effect op de 'Plaatsingsruimte' is niet zonder meer aan te geven. Dit hangt af van de vraag welke plaatsingsruimte verloren gaat buiten de melkveehouderij ten behoeve van de uitbreidende melkveehouderij. In de figuur is het te verwachten effect als negatief aangegeven, omdat de plaatsingsruimte buiten de melkveehouderij als gevolg van deze maatregel krimpt.

Figuur 3.5 Het effect van de AMvB grondgebondenheid op de mestmarkt

3.7 Fosfaatrechten

Door de groei van de melkveehouderij na de beëindiging van de melkquotering is de fosfaatproductie boven het EU-fosfaatplafond gekomen. Dit EU-fosfaatplafond is een voorwaarde voor de verleende derogatie. Daarom is de Nederlandse melkveehouderij er veel aan gelegen om de fosfaatproductie te beperken zodat de derogatie blijft behouden. Door de in 2018 voorgenomen invoering van fosfaatrechten (EZ, 2016) kan de productie van fosfaat worden beperkt. Door de invoering van 'P-rechten' zijn melkveehouders gedwongen om het '# melkkoeien' te verminderen (figuur 3.6). Hierdoor neemt het 'niet-plaatsbaar mestoverschot' af evenals de 'mestafzetkosten'. Dit zal een positief effect op het '# overige graasdieren' en het '# varkens' hebben. Het '# varkens' is echter begrensd door de dierrechten waardoor deze nagenoeg niet zal kunnen groeien.

De effecten van de invoering van fosfaatrechten op de kosten van fosfaatrechten en inkomens en structuur in de melkveehouderij worden hier niet behandeld. Voor meer informatie over het effect van verhandelbare fosfaatrechten om te komen tot meer evenwicht op de mestmarkt, zie Vrolijk et al. (2010).

Figuur 3.6 Het effect van fosfaatrechten (P-rechten) op de mestmarkt

3.8 Het mestbeleid

Zoals geschetst in de voorgaande paragrafen bestaat het huidige en het voorgenomen mestbeleid uit een aantal instrumenten die op verschillende wijzen aangrijpen in de mestmarkt. Zo grijpen de meeste instrumenten aan op de vraagkant naar mest terwijl de invoering van fosfaatrechten aangrijpt aan de aanbodkant (figuur 3.7). De AMvB grondgebonden melkveehouderij grijpt zowel in op de vraagkant door het deels verplichten van grondaankoop waardoor de plaatsingsruimte voor de overige mest wordt beperkt en deels op de aanbodkant doordat de verplichte grondaankoop in de praktijk zal resulteren in een minder snelle groei van de melkveehouderij. Door deze verschillende aangrijpingspunten en de onderlinge afhankelijkheden tussen de factoren die de mestmarkt bepalen kunnen de instrumenten tegengestelde effecten hebben.

De mogelijk tegengestelde effecten worden nog versterkt doordat niet alle instrumenten hetzelfde doel hebben. Zo is het *5e Actieprogramma Nitraatrichtlijn* gericht op het verbeteren van de waterkwaliteit, zijn de derogatie en de verplichte mestverwerking gericht op het verkleinen van het mestoverschot en zijn de melkveewet en de AMvB grondgebondenheid gericht op het niet vergroten van het mestoverschot. De beoogde invoering van de fosfaatrechten tot slot is niet zozeer gericht op het mestoverschot maar op behoud van derogatie. Door deze wirwar aan doelstellingen die allen hun eigen impact hebben op de mestmarkt kunnen bijna alle onderscheiden factoren zowel toe- als afnemen (figuur 3.7). Voor het bepalen van het netto-effect op het 'niet-plaatsbaar mestoverschot', de 'mestafzetkosten' en de 'inkomens' zullen al deze beperkingen tegelijkertijd in ogenschouw moeten worden genomen. Dit kan niet zonder modelberekeningen waarin deze aspecten zijn opgenomen.

Figuur 3.7 Het effect van het mestbeleid op de mestmarkt

4 Economische effecten EMW2016-scenario's

Op basis van de voorgaande analyse kunnen de kwalitatieve effecten van de in de EMW2016 onderscheiden scenario's op het mestoverschot, de dieren aantallen en de landbouwinkomens worden geschetst.

Scenario P-rechten

Het scenario P-rechten gaat uit van de invoering van het *5e Actieprogramma Nitratrichtlijn* in combinatie met invoering van fosfaatrechten. De afzonderlijke effecten hiervan zijn, aan de hand van het hierbij optredende mechanisme op de mestmarkt, beschreven in respectievelijk paragraaf 3.2 en 3.7.

Geen groot effect op het mestoverschot ten opzichte van het referentiescenario

Door de beperking van de gebruiksnormen kan het mestoverschot toenemen, maar door de beperking van het aantal melkkoeien zal het mestoverschot afnemen. Met MAMBO is berekend dat het mestoverschot min of meer gelijk is aan die in het referentiescenario (Schoumans et al., 2017).

Dieraantallen blijven nagenoeg gelijk

Het aantal melkkoeien blijft min of meer gelijk aan het aantal melkkoeien in het referentiescenario. Dit komt doordat in het referentiescenario de melkquotering de melkveestapel beperkte met een vergelijkbaar effect op het aantal melkkoeien als bij de gehanteerde aannames ten aanzien van de invoering van fosfaatrechten (Schoumans et al., 2017).

Bedacht moet worden dat bij een vergelijking met een referentiesituatie waarin de melkveestapel niet beperkt zou worden door melkquotering of fosfaatrechten het inkomenseffect voor de melkveehouder in het P-rechtenscenario aanzienlijk negatiever uitpakken (Vrolijk et al., 2010). Tegelijkertijd zouden de inkomenseffecten voor de overige graasdierhouderij en de varkenshouderij juist wel positief zijn. In de situatie van een grotere melkveestapel moeten zij met de melkveehouderij in sterkere mate concurreren op de mestmarkt als gevolg van een groter mestoverschot met als gevolg hogere mestafzetkosten en krimp van het aantal dieren doordat zij minder concurrentiekrachtig zijn dan de melkveehouderij (De Koeijer et al., 2016).

De dieren aantallen in de overige graasdierhouderij, varkenshouderij en pluimveehouderij zijn beperkt doordat de dieren aantallen in de varkenshouderij en de pluimveehouderij aan de bovenkant zijn begrensd door dierrechten en doordat er geen grote effecten optreden op de mestmarkt.

Beperkt effect op de landbouwinkomens

Het geringe effect op het mestoverschot en op de dieren aantallen geeft aan dat ten opzichte van de referentiesituatie er ook geen grote effecten zullen zijn op de mestafzetkosten en de inkomens.

Scenario NP-scherp

Het scenario NP-scherp is gebaseerd op een aanscherping van de gebruiksnormen waardoor de plaatsingsruimte voor mest afneemt. Het werkingsmechanisme op de mestmarkt als gevolg van de verder aangescherpte gebruiksnormen is vergelijkbaar met die van de invoering van het *5e Actieprogramma Nitratrichtlijn* in paragraaf 3.2.

Groot effect op het mestoverschot ten opzichte van het referentiescenario.

In het scenario NP-scherp neemt de berekende plaatsingsruimte voor fosfaat af met 33 mln. kg fosfaat (Schoumans et al., 2017). Dit betreft circa 20% van de in de scenario's berekende fosfaatproductie en een afname van circa 25% van de plaatsingsruimte voor fosfaat. Hierdoor neemt het mestoverschot aanzienlijk toe.

Dieraantallen nemen vooral af in de overige graasdierhouderij en de varkenshouderij

De effecten van de afname van de plaatsingsruimte voor fosfaat zijn vergelijkbaar met de effecten die optreden bij het verlies van derogatie waarbij de berekende plaatsingsruimte met 18 mln. kg fosfaat afneemt (De Koeijer et al., 2016). Het verschil is wel dat de effecten aanzienlijk groter zullen zijn vanwege het grotere verlies aan plaatsingsruimte. Het betekent dat verwacht mag worden dat de mestafzetprijzen en dus ook de mestafzetkosten zullen stijgen. Afhankelijk van het eventuele tekort aan mestverwerkingscapaciteit met als gevolg daarvan de sterk toegenomen mestafzetprijzen resulteert dit in een meer of minder sterke afname van de dieraantallen in de overige graasdierhouderij en van de varkenshouderij doordat de kosten hoger zijn dan de baten. De krimp van de melkveehouderij is kleiner als gevolg van de grotere concurrentiekracht op de mestmarkt waardoor een toename van de mestafzetprijzen minder snel leidt tot een situatie waarin de kosten hoger zijn dan de baten en dus een verlies per dier.

Negatief effect op de landbouwinkomens het grootst in de varkenshouderij en overige graasdierhouderij

De inkomens zullen als gevolg van de krimp in het aantal dieren, waardoor er minder wordt geproduceerd en dus ook verdiend (bij de aanname van gelijkblijvende opbrengstprijzen) en door de toegenomen mestafzetkosten sterk onder druk staan. Dit is het sterkt in de minst concurrentiekrachtige veehouderijsectoren. Dit zijn de varkenshouderij en de overige graasdierhouderij. Ook de inkomens op de melkveebedrijven die een overschot aan dierlijke mest hebben worden door de hoge mestafzetkosten negatief beïnvloedt.

Literatuur en websites

- De Koeijer, T.J. de, P.W. Blokland, J.F.M. Helming, H.H. Luesink (2014) Ex ante evaluatie wetsvoorstel Verantwoorde groei melkveehouderij. Wageningen, LEI Wageningen UR, LEI nota 2014-019.
- De Koeijer, T.J. de, J.F.M. Helming, H.H. Luesink, A.D. Verhoog (2016) Effect derogatie op melkveehouderij, zuivelindustrie en zuivelcomplex. Wageningen, LEI Wageningen UR, LEI nota 2016-045.
- EU (2014) Uitvoeringsbesluit van de Commissie van 16 mei 2014 tot verlening van een door Nederland gevraagde derogatie op grond van Richtlijn 91/676/EEG van de Raad inzake de bescherming van water tegen verontreiniging door nitraten uit agrarische bronnen (2014/291/EU), Publicatieblad van de Europese Unie, L148/8 (20.5.2014).
- EZ (2015a) Brief aan de Eerste Kamer betreffende Algemene Matregel van Bestuur Grondgebonden groei van de melkveehouderij, dd 30-3-2015. Edited by Ministerie van Economische Zaken. Den Haag.
- EZ (2015b) Brief aan de Tweede Kamer betreffende percentages verplichte mestverwerking 2016, dd 10-12-2015. Edited by Ministeri van Economische Zaken. Den Haag.
- EZ (2016) Brief aan de Tweede Kamer betreffende Aanbieding wetsvoorstel fosfaatrechten, dd 8-9-2016. Edited by Ministerie van Economische Zaken. Den Haag.
- Kamerstukken (2012) Kamerstukken II 2012/2013, 33037, nr. 74 inzake 5^e Nitraat Actieprogramma. Edited by Ministerie van Economische Zaken. Den Haag.
- Schoumans, O.F., P.W. Blokland, P. Cleij, P. Groenendijk, T.J. de Koeijer, H.H. Luesink, L.V. Renaud en J. van den Rovaart (2017) Ex-ante evaluatie van de mestmarkt en milieukwaliteit, Evaluatie van de Meststoffenwet 2016, Wageningen, Wageningen Environmental Research rapport (in voorbereiding).
- Vrolijk, H., P.W. Blokland, J. Helming, H. Luesink en H. Prins (2010). Economische gevolgen van een beperking van de veestapel; Quick scan naar winnaars en verliezers. LEI-rapport 2010-020.

Wageningen Economic Research
Postbus 29703
2502 LS Den Haag
T 070 335 83 30
E communications.ssg@wur.nl
www.wur.nl/economic-research

Wageningen Economic Research
NOTA
2017-003

De missie van Wageningen University & Research is 'To explore the potential of nature to improve the quality of life'. Binnen Wageningen University & Research bundelen Wageningen University en gespecialiseerde onderzoeksinstituten van Stichting Wageningen Research hun krachten om bij te dragen aan de oplossing van belangrijke vragen in het domein van gezonde voeding en leefomgeving. Met ongeveer 30 vestigingen, 5.000 medewerkers en 10.000 studenten behoort Wageningen University & Research wereldwijd tot de aansprekende kennisinstellingen binnen haar domein. De integrale benadering van de vraagstukken en de samenwerking tussen verschillende disciplines vormen het hart van de unieke Wageningen aanpak.

To explore
the potential
of nature to
improve the
quality of life

Wageningen Economic Research
Postbus 29703
2502 LS Den Haag
E communications.ssg@wur.nl
T +31 (0)70 335 83 30
www.wur.nl/economic-research

Nota 2017-003

De missie van Wageningen University & Research is 'To explore the potential of nature to improve the quality of life'. Binnen Wageningen University & Research bundelen Wageningen University en gespecialiseerde onderzoeksinstituten van Stichting Wageningen Research hun krachten om bij te dragen aan de oplossing van belangrijke vragen in het domein van gezonde voeding en leefomgeving. Met ongeveer 30 vestigingen, 5.000 medewerkers en 10.000 studenten behoort Wageningen University & Research wereldwijd tot de aansprekende kennisinstellingen binnen haar domein. De integrale benadering van de vraagstukken en de samenwerking tussen verschillende disciplines vormen het hart van de unieke Wageningen aanpak.